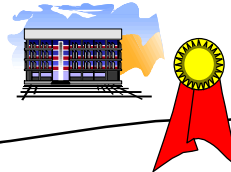

Державна
служба,
служба в органах
місцевого
самоврядування

Тетяна Крушельницька,
кандидат наук з державного управління,
заступник директора
Інституту проблем державного управління
та місцевого самоврядування НАДУ,
начальник Центру соціологічних досліджень

Світлана Пригородова,
завідувач сектору інформаційного забезпечення
Центру соціологічних досліджень
Інституту проблем
державного управління
та місцевого самоврядування НАДУ

Удосконалення системи професійного навчання державних службовців: інноваційно-інформаційний аспект

У статті розглядаються інноваційно-інформаційні аспекти системи професійного навчання державних службовців; сучасні форми і методи удосконалення якості їх професійної підготовки.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформатизація освіти, інформаційні технології, система професійного навчання державних службовців, професіоналізм.

The article reviews the innovative and informative aspects of professional training of civil servants, modern forms and methods of improving the quality of their training.

Key words: information society, information education, information technology, professional training of civil servants, professionalism.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сьогодні стабілізація країни, подальший її економічний, соціальний, культурний розвиток значною мірою залежать від використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі - ІКТ). Під інформаційною технологією (далі - ІТ) розуміється сукупність методів, виробничих процесів та програмно-технічних засобів, які забезпечують виконання інформаційних процесів (одержання, передача, обробка,

збереження та поширення інформації) з метою підвищення їх надійності та оперативності, зниження трудомісткості [1]. Процес інформатизації суспільства призвів до появи ознак принципово нового суспільства - інформаційного із значно більшими можливостями використання інформації і знання. Основними ознаками такого суспільства є: розвинена інформаційно-комунікаційна інфраструктура, високі темпи зростання високотехнологічних галузей економіки; широкий доступ громадян до інформації, освіти, культурного надбання, нові виміри прав і свобод громадян, а головне, сама людина, професійно обізнана з ІТ, здатна використовувати знання та інформацію для роботи та спілкування.

Зрозуміло, що інформаційне суспільство (далі - ІС) надає багато переваг у життєдіяльності людини. Це - автоматизовані процеси, що забезпечують інформаційні потреби особистості на основі використання технічних досягнень, звільнення людини від рутинної роботи, пов'язаної з передаванням, збиранням, перетворенням і зберіганням інформації, глобальний доступ до інформаційних ресурсів, раціональне використання накопичених знань.

Розвиток ІС та впровадження новітніх ІТ у діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування України визнаний одним із пріоритетних напрямів державної політики [2]. Ефективність роботи державних службовців, їх професіоналізм та компетенція базується на вмінні використовувати різноманітні засоби ІТ, універсальні офісні програми тощо. Неможливо уявити без ІТ також і загальнонаціональну систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування (далі - система професійного навчання державних службовців), яка забезпечує професіоналізацію державної служби, нарощування кадрового потенціалу державного управління.

Аналіз досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Широке застосування ІТ у системі державної служби передбачено Програмою розвитку державної служби на 2005-2010 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 8 червня 2004 р. № 746 [3].

Розробкою теоретичного обґрунтування та практичного застосування ІТ в державно-управлінській діяльності займалися чимало українських науковців: В.П.Тронь, Г.Г.Почепцов, С.А.Чукут (вивчали проблеми використання технологій електронного урядування в діяльності державних службовців, зокрема впровадження комп'ютерних програм) [4; 5]; М.А.Сендзюк [6], А.М.Панчук, Є.О.Ралдугін, І.В.Клименко (розробляли інформаційні системи в державному управлінні) [7]; В.С.Садовенко, Г.В.Понсежа (досліджували понятійний апарат, методологію побудови й використання баз даних у державному управлінні) [8] та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. В умовах нової якості суспільства має відповідати його потребам та викликам і система держав-

ного управління. Йдеться не про традиційне управління, побудоване на підготовці, виконанні наказів чи розпоряджень, а про його інноваційну модель, в якій саме інформація, доступ до неї, швидке її знаходження та систематизація стають чи не найважливішим ресурсом управління, що дає змогу державним службовцям приймати своєчасні та науково обґрунтовані рішення.

Крім того, ІТ дають змогу управлінським кадрам навчатися та підвищувати кваліфікацію, не відволікаючись від виконання своїх обов'язків. Нова концепція у навчанні "освіта впродовж усього життя", на нашу думку, є актуальним напрямом подальшого розвитку системи професійного навчання державних службовців, причому її успішне впровадження можливе лише на основі використання фахових знань з ІТ. Цей аспект проблеми вивчений мало і потребує більш поглибленого дослідження з метою його впровадження в процес підготовки управлінських кадрів.

Мета статті - дослідити роль і значення сучасних ІТ, які застосовуються в системі професійного навчання державних службовців, виявити проблеми, пов'язані з їх підготовкою, а також запропонувати шляхи підвищення ефективності функціонування цієї системи саме на основі безперервної освіти та самоосвіти управлінських кадрів.

Виклад основного матеріалу. В ІС кожна людина має змогу створювати інформацію і поглиблювати знання, отримувати до них доступ, користуватися й обмінюватися ними [2]. На даний час в Україні сформовані правові засади побудови ІС, створені певні умови навчання, виховання, професійної діяльності людини в інформаційному середовищі.

Основними засадами національної політики розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 рр., що затверджені Законом України від 9 січня 2007 р. № 537-V, визначені завдання, цілі та напрями його розвитку в Україні. Разом з тим у документі зазначається, що ступінь розбудови ІС порівняно із світовими тенденціями є недостатнім і не відповідає потенціалу та можливостям України [9].

Професійна підготовка людини для роботи в інформаційному середовищі є одним із провідних напрямів реалізації національної політики розвитку ІС. Для цього необхідно: розвивати національний науково-освітній простір; відкривати нові спеціальності з новітніх ІКТ, створювати системи дистанційного навчання та забезпечувати на їх основі ефективне впровадження і використання ІКТ на всіх освітніх рівнях; створювати сучасне інформаційне середовище системи вищої освіти та науки; підвищувати комп'ютерну грамотність населення, зокрема пенсіонерів, селян, малозабезпечених, людей, які потребують соціальної допомоги та реабілітації; забезпечувати вільний доступ до засобів ІКТ та інформаційних ресурсів. Увага приділяється і втіленню принципу "освіта протягом усього життя" [9].

Виходячи з такого розуміння сутності ІС основна мета державної політики в галузі освіти полягає у створенні умов для всебічного розвитку особистості і творчої її самореалізації, виховання людей, здатних ефективно працювати й навчатися впродовж життя, зберігати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як складову європейської та світової спільноти [10].

Інформатизація системи вищої освіти стає невід'ємною складовою інформатизації України. І дійсно, крім набутих знань, сьогодні будь-який фахівець, спеціаліст, науковець повинні володіти: знаннями про інформацію, інформаційні процеси, моделі і технології; уміннями і навичками застосовувати засоби і методи обробки та аналізу інформації в різних видах діяльності; умінням використовувати сучасні інформаційні технології в професійній (освітній) діяльності; світоглядним баченням навколишнього світу як відкритої інформаційної системи [10].

Таким чином, функціонування та подальший розвиток системи освіти має здійснюватися згідно з єдиними державними нормативами та з урахуванням особливостей сучасного навчання. Тому навчальний процес потребує вдосконалення програмних і технічних засобів, спрямованих на спрощення пошуку необхідних знань, їх засвоєння і практичне застосування, що дасть змогу суттєво підвищити ефективність та якість фахової підготовки людини, тобто готувати спеціалістів з новим типом мислення, відповідно до потреб ІС.

Актуальним та важливим є використання ІТ і в діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні (далі - органів державної влади). Цілком слушною видається думка багатьох експертів, що сьогодні немає фактично жодного питання організації та функціонування органів державної влади, державної служби в цілому, яке б не було пов'язане з професіоналізмом та компетентністю службовців [11]. Проте сучасна система державного управління потребує не лише компетентних, політично-нейтральних управлінців, але й професіоналів, які володіють знаннями та вміннями використання ІТ.

Управлінські кадри повинні володіти відповідними знаннями та високим рівнем інформаційної культури. Сьогодні компетентність державних службовців, їх професійна підготовка та фахове володіння знаннями з ІТ складають основу сучасної парадигми кадрового забезпечення державного управління. Так, базовим технічним засобом підготовки і прийняття управлінських рішень державним службовцем є комп'ютерні технології, що допомагають йому вирішувати проблеми, з якими він стикається в повсякденній роботі. Для отримання необхідної інформації за допомогою комп'ютера він

повинен використовувати універсальні офісні програми, засоби інформаційних і телекомунікаційних технологій, а саме: електронні таблиці, текстові редактори, програми підготовки презентацій, системи управління базами даних, графічні пакети тощо. За допомогою системи Інтернет кожен працівник має широкий доступ до світових інформаційних ресурсів.

На сучасному етапі виконання органами державної влади багатьох функцій і завдань, що стосуються різноманітних сфер життєдіяльності суспільства, вимагає не лише відповідної професійної підготовки державних службовців, але й постійного підвищення ними своєї кваліфікації відповідно до нових потреб економічного та соціального розвитку країни. Тому професійне навчання управлінських кадрів, їх підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації є пріоритетним завданням Програми розвитку державної служби на 2005-2010 роки (далі - Програма) [3].

Слід підкреслити, що професійне навчання державних службовців неможливе без використання переваг, що надаються якісно новим інноваційним середовищем їх діяльності. У такому середовищі управлінець, з одного боку, має безмежні можливості отримувати інформацію будь-якого характеру, а з другого - він має бути готовим "...до швидкого сприйняття й обробки великих обсягів інформації, оволодіння сучасними засобами, методами і технологією роботи з нею" [13, с. 271]. У своїй монографії "Державна кадрова політика: теоретико-методологічне забезпечення" В.Олуйко наголошує на потребі формування в сучасних управлінців інформаційної культури. На його думку, основними критеріями, що визначають рівень їх інформаційної культури, є "...уміння формулювати свою потребу в інформації, знання загальнодоступних джерел і уміння користуватися ними, уміння ефективно шукати, оцінювати, використовувати інформацію і створювати якісно нову. Необхідно володіти знаннями про властивості інформації й інформаційних ресурсів, закономірності і способи доступу до них" [13, с. 271].

Отже, ефективне функціонування інституту державної служби в Україні неможливе без застосування ІКТ. Для цього необхідно: покращити функціонування інформаційної системи з питань професійного навчання; забезпечити можливості обміну досвідом між державними службовцями; розширити спектр доступної інформації для аналітичної роботи, контролю за дотриманням порядку проходження державної служби, статистичної звітності тощо. Відповідно, "...актуальним залишається питання щодо здобуття та поглиблення конкретних професійних знань, умінь, потрібних для виконання державними службовцями своїх посадових обов'язків, надання високої якості державних послуг, спрямованих на задоволення законних інтересів та прав людини і громадянина. Саме цим обумовлюється необхідність індивідуалізації навчання, поліпшення якості підвищення кваліфікації, надання переваги навчання за професійними програмами тощо" [14].

Питанню професіоналізму державно-управлінських кадрів в Україні приділяється значна увага, однак система їх професійної підготовки потребує подальшого вдосконалення. Суть проблеми полягає в створенні моделі неперервного навчання державних службовців, що є важливим фактором зміцнення інституту державної служби. У системі підвищення кваліфікації державних службовців навчання здійснюється за професійними програмами, програмами постійно діючих семінарів та програмами тематичних короткотермінових семінарів. Вони є нетривалі, тобто навчання не відволікає державних службовців від виконання своїх службових функцій. До речі, обов'язкове постійне підвищення кваліфікації державних службовців також передбачено ст. 29 Закону України "Про державну службу" не лише у відповідних навчальних закладах, а й шляхом самоосвіти [12].

Постає проблема створення ефективної системи професійної підготовки та перепідготовки управлінських кадрів, що характеризуватиметься фундаментальністю, інноваційним характером та практичною спрямованістю. Її впровадження неможливе без використання ІТ. Характеристиками цієї системи мають стати: актуальність навчання, орієнтованість на цільову аудиторію, індивідуальність та гнучкість підготовки, міждисциплінарність знань, сучасна навчально-методична база тощо.

Подальша професіоналізація державної служби потребує дієвого механізму підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, які працюватимуть у системі професійного навчання державних службовців, що також вимагає широкого використання інноваційних технологій навчання, методик, фахових знань з ІТ.

Впровадження моделі безперервної освіти для державних службовців потребує відповідного організаційно-інституційного забезпечення. В Україні сформована мережа навчальних закладів системи їх професійного навчання. Практично склалося три групи закладів, які забезпечують професійну підготовку державних службовців. Це: спеціалізовані (з різним статусом та ресурсним забезпеченням) заклади, що були створені/визначені відповідно до Указу Президента України "Про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців" від 30 травня 1995 р. [15]. Цю групу складають Національна академія державного управління при Президенті України (далі - Національна академія) - головний вищий навчальний заклад системи; центри перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій; галузеві навчальні заклади вищої і післядипломної освіти, що ліцензовані для підвищення кваліфікації державних службовців; заклади системи Міністерства освіти і науки України (далі - ВНЗ України), які готують кваліфікованих працівників для сфери державної служби та служби в органах місцевого самоврядування поряд із

спеціалізованими навчальними закладами із запровадженням (з 1996 р.) підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр" за спеціальністю "Державна служба" освітньої галузі "Державне управління" у низці провідних вищих навчальних закладів України (IV рівня акредитації); приватні вищі навчальні заклади [16].

На нашу думку, існуюча мережа вищих навчальних закладів України здатна забезпечити фундаментальну та безперервну освіту, яка базуватиметься на використанні сучасних ІТ, інноваційних формах навчання, нових методиках тощо. Поряд із традиційним навчанням державних службовців почали впроваджуватися нові форми, серед яких можна виділити дистанційне навчання (distance learning), електронне навчання (e-learning), безперервне навчання (life-long learning). Дистанційне навчання стає все більш поширеною формою навчання, яке дає змогу наблизити процес заочного навчання до рівня стаціонарного завдяки ІТ, побудованих на використанні персональних комп'ютерів і систем телекомунікацій, відео- і аудіотехніки, засобів Multimedia, космічного та оптоволоконного зв'язку [17]. Тобто дистанційне навчання дає змогу втілити принцип "освіта протягом всього життя" в систему професійної підготовки державних службовців.

Перевагами дистанційної освіти є її безперервне функціонування не тільки в процесі цільової вузівської підготовки державного службовця, а й під час його подальшої професійної діяльності, тобто навчання з безперервним циклом. На етапі праці в органах державної влади навчально-пізнавальна діяльність державного службовця здійснюється в тісному зв'язку з основним видом його професійної діяльності, повсякденними відносинами і особистим інтелектуальним розвитком. Цільова спрямованість професійного навчання державного службовця передбачає відповідність кадровим потребам органу, де він працює, зв'язок навчання з його посадовими обов'язками, актуальність і релевантність навчання та орієнтацію на негайне застосування отриманих знань. Отже, система безперервної освіти є важливою складовою підготовки сучасних державно-управлінських кадрів.

Для подальшого вдосконалення національної системи професійного навчання державних службовців вагомим значенням набуває питання об'єднання локальних мереж системи їх професійної підготовки в єдину корпоративну мережу. Це є об'єктивною вимогою керованості системи, забезпечення взаємодії та координації діяльності всіх її суб'єктів, що потребує не окремих підключень до Інтернету їх локальних мереж, а функціонування єдиної, корпоративної інформаційно-комунікаційної системи (далі - КІКС), чутливої до інновацій у навчанні та стійкої до зовнішніх перешкод. Створення КІКС професійної підготовки державних службовців дасть змогу перейти до централізованого управління, горизонтальної координації, зміцнення комунікативних зв'язків між усіма суб'єктами системи, забез-

печити доступ до навчально-методичної та наукової бази, проводити та брати участь у віртуальних заняттях (лекції, семінари), отримувати консультативні послуги тощо.

Впровадження КІКС потребуватиме суттєвого вдосконалення організації навчального процесу, в якому всі його учасники будуть спроможні ефективно працювати. Зокрема, викладачі повинні мати глибокі знання з теорії і практики державного управління; володіти знаннями щодо наукової організації праці; вміти працювати із сервером, освоїти Інтернет-технології; використовувати нові методики та форми навчання з цільовою аудиторією. Для забезпечення навчального процесу організатори мають уміти: впроваджувати освітні програми інноваційного типу; оснащати аудиторії сучасним навчальним устаткуванням; проводити мережеве планування, здійснювати постійний моніторинг якості навчального процесу. Для слухачів мають бути створені умови для мотивації навчання і бажання учитися, повноцінного засвоєння освітньої програми, доступу до Інтернету [13, с. 194].

Підсумовуючи, можна зробити *висновок*, що сьогодні ІТ відіграють провідну роль у забезпеченні життєдіяльності сучасного суспільства загалом та професійної діяльності людини зокрема. В діяльності органів державної влади ІТ як базовий технічний ресурс з отримання, обробки і використання інформації й накопичення знання допомагають управлінням приймати обґрунтовані рішення та розв'язувати важливі завдання державного будівництва. Вагому роль відіграють ІТ і в забезпеченні професіоналізації державної служби, зміцненні потенціалу державно-управлінських кадрів, їх професійної підготовки.

З використанням ІТ створюються сприятливі умови для вдосконалення національної системи професійної підготовки державних службовців на основі сучасної моделі навчання, якому будуть притаманні фундаментальність, інноваційність, практична спрямованість, а головне, безперервність. Протягом усього періоду перебування на службі державні службовці зможуть підвищувати свою кваліфікацію, проходити підготовку та перепідготовку.

Крім того, широке використання ІТ у системі професійної підготовки державних службовців потребує формування КІКС, в яку будуть об'єднані всі суб'єкти надання освітніх послуг, що дасть змогу забезпечити більш результативну керованість цієї системи, налагодити чітку координацію та взаємодію з питань організації навчання, акредитації та ліцензування, відкриття нових спеціальностей та напрямів підготовки кадрів, її навчально-методичного, наукового супроводу і правового забезпечення.

Саме тому як *перспективи подальших розвідок у даному напрямі* слід визначити вивчення й розробку нових форм навчання державних службовців та подальше їх застосування за допомогою ІТ.

Список використаних джерел

1. Інформаційні технології. - Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/IT>
2. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень. - К. : Юрінком Інтер, 2008. - 1040 с.
3. Про затвердження Програми розвитку державної служби на 2005-2010 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 черв. 2004 р. № 746. - Режим доступу : [http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg= 347%2F2002](http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=347%2F2002))
4. *Тронь В. П.* Стратегія прориву : монографія / В. П. Тронь. - К. : Вид-во УАДУ, 1995. - 344 с.
5. *Почепцов Г.* Інформаційна політика : навч. посіб. / Г. Почепцов, С. Чукут. - К. : Знання, 2006. - 246 с.
6. *Сензюк М. З.* Інформаційні системи в державному управлінні : навч. посіб. / М. З. Сензюк. - К. : КНЕУ, 2004. - 339 с.
7. *Панчук А. М.* Моделювання, інформаційні системи і технології в державному управлінні : навч. посіб. / А. М. Панчук, Є. О. Ралдугін, І. В. Клименко ; за заг. ред. Г. С. Литвинова. - К. : Центр навч. л-ри, 2004. - 263 с.
8. *Садовенко В. С.* Інформаційні технології в державному управлінні. Бази даних і бази знань у державному управлінні : навч. посіб. / В. С. Садовенко, Г. В. Понєжа. - К. : НАДУ, 2008. - 76 с.
9. Закон України про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua-bin/laws/main>
10. Про Національну доктрину розвитку : Указ Президента України. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=347%2F2002>
11. *Оболенський Ю. О.* Державна служба : підруч. / Ю. О. Оболенський. - К. : КНЕУ, 2006. - 472 с.
12. Закон України про державну службу. - Режим доступу : [http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg= 3723-12](http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3723-12)
13. *Олуйко В. М.* Державна кадрова політика: теоретико-методологічне забезпечення: монографія / авт. кол. В. М. Олуйко, В. М. Рижих, І. Г. Сурай та ін. ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. В. М. Олуйка. - К. : НАДУ, 2008. - 420 с.
14. Концепція проекту Закону України про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 груд. 2002 р. № 727-р. - Режим доступу : [http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg= 372](http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=372)
15. Указ Президента України про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
16. Підготовка магістрів державної служби у вищих навчальних закладах України в контексті професіоналізації державної служби в Україні: організаційний аспект / Т. П. Крушельницька, Р. А. Науменко, Л. М. Гогіна, С. А. Пригородова // Вісн. НАДУ. - 2009. - № 2. - С. 49-69.
17. *Журавльов А.* Проблеми створення та основні завдання інформаційно-технологічної підсистеми дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації державних службовців / А. Журавльов // Вісн. УАДУ. - 1999. - № 3. - С. 335-339.